

MEDIJI U BORBI PROTIV TERORIZMA I EVROPSKI STANDARDI

Ana Jovašević

Institut für Kultur und Medien management Freie Universität, Berlin

Krajem maja meseca 2009. godine u Reykjaviku (Island) je održana prva konferencija ministara nadležnih za medije i nove komunikacione usluge u zemljama članicama Saveta Evrope. Ovom prilikom je usvojena politička deklaracija, kao i nekoliko rezolucija MCM(2009)011. Na ovaj su način postavljeni temelji – sistem evropskih standarda - za novu ulogu medija na početku trećeg milenijuma. Ovako postavljeni standardi obavezuju sve zemlje – članice Saveta Evrope (pa time i Republiku Srbiju). Ovaj koncept promovisanja svesti, razumevanja, pomirenja i tolerancije, kao i sprečavanje konflikata bilo koje vrste i postizanje čvrste integracije i kohezije u svakom društvu je, zapravo, uspostavljen na trećem samitu šefova država ili vlada zemalja članica Saveta Evrope iz 2005. godine. Ovako postavljeni ciljevi su potvrđeni iste godine u Faro deklaraciji o strategiji Saveta Evrope za interkulturalni dijalog koju su usvojili ministri za kulturu pojedinih zemalja. Kao i tradicionalni mediji, novi pružaoci usluga masovnih komunikacija nalik medijima (elektronski mediji i drugi oblici kompjuterskih i internet tehnologija) trebalo bi da teže ka unapređenju i poštovanju osnovnih ljudskih i društvenih vrednosti. Novi načini kreiranja sadržaja i izražavanja i traženja i širenja informacija u domenu masovnih komunikacija pojačavaju, ali mogu da predstavljaju i izazov osnovnim pravima i slobodama. Postojeći medijski standardi koji su bili razvijeni za tradicionalne oblike masovnih komunikacija mogu da važe i za nove usluge i za pružaocce novih medijskih usluga (prava, dužnosti i odgovornosti).

KLJUČNE REČI: međunarodni dokumenti / mediji / standardi / terorizam / suzbijanje

UVOD

Usvajanjem Političke deklaracije kao i više rezolucija i Akcioni plan MCM (2009) 011 na ministarskoj konferenciji članica Saveta Evrope sredinom 2009. godine u Rejkjaviku¹ postavljene su osnove za novi položaj i ulogu medija na početku trećeg milenijuma. Ovako postavljeni standardi obavezuju sve zemlje – članice Saveta Evrope (pa time i Republiku Srbiju)². Sve aktivnosti Saveta Evrope u vezi sa slobodom medija i njihovom ulogom u savremenom društvu vodi i usmerava poseban organ - Upravni komitet za masovne medije. Njegov je zadatak da se brine o uspostavljanju slobodnih, nezavisnih i pluralističkih nastrojenih sredstava komunikacija u pojedinim zemljama članicama³.

Ostvarenju toga cilja posebno doprinosi i usvojena Deklaracija o slobodi izražavanja i informisanja⁴. Takođe je konstatovano da su slobodni, nezavisni i raznovrsni mediji (štampani ili elektronski) neophodni svakom demokratskom društvu⁵. Iz tog razloga je Savet Evrope proteklih godina razvio niz standarda kojim se teži zaštititi medija od vidova uticaja i ometanja, u skladu sa članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. godine⁶. Ti standardi takođe postavljaju i određene obaveze i sistem odgovornosti za medije⁷.

EVROPSKI STANDARDI O MEDIJIMA U DRUŠTVU

Na održanoj konferenciji ministara nadležnih za medije i nove komunikacione usluge u zemljama članicama Saveta Evrope maja meseca u Rejkjaviku je, između ostalog, usvojena i politička deklaracija MCM(2009)011 koja na specifičan i odgovoran način postavlja temelje za novu ulogu medija⁸. Oni se uglavnom odnose na uspostavljanje, nastavak i usavršavanje saradnje u vezi sa medijima i novim

¹ I. Janev, Međunarodne organizacije i integracije, Beograd, 2008. godine, str. 246-256.

² E. Šabanović, Analiza medijskog diskursa u Srbiji sa osvrtom na multikulturalnu komunikaciju i profesionalnu etiku, Kultura, Beograd, broj 127/2010. godine, str. 118-140.

³ S.Milivojević, Ideološki rat medija, Nova srpska politička misao, Beograd, broj 1-4/2001. g., str.1-4.

⁴ I.Janev, Međunarodne organizacije i integracije, op.cit. str.258.

⁵ V. Cvetković, Medijska odgovornost političara u Srbiji, Teme, Niš, broj 1-4/2001. godine, str.145-156.

⁶ Službeni list Srbije i Crne Gore – Međunarodni ugovori broj: 9/2003 i 5/2005.

⁷ S.Stamenković, Medijska pismenost kao neophodan uslov razumevanja novih medija, Kultura, Beograd, broj 135/2012. godine, str. 65-77.

⁸ R.Veljanovski, Kuda stremi evropska medijska politika, Kultura, Beograd, broj 132/2011. godine, str. 209-225.

komunikacionim uslugama u cilju obezbeđivanja zajedničkih rešenja, ali i adekvatnog odgovora na budući razvoj medija i pružanja usluga nalik medijskim, naročito u vezi sa poštovanjem slobode izražavanja i informisanja, prava na privatni život i dostojanstva ljudskih bića⁹.

U tom smislu je usvojeno niz međunarodnih dokumenata regionalnog karaktera kao što su:

- 1) rezolucija: "Ka novom poimanju medija" i odgovarajući akcioni plan,
- 2) rezolucija: "Upravljanju Internetom i kritičkim resursima Interneta" i
- 3) rezolucija: "Zbivanja u zakonodavstvu država članica Saveta Evrope u oblasti borbe protiv terorizma i njihovom uticaju na slobodu izražavanja i informisanja".

Ovim međunarodnim dokumentima se zahteva da Komitet ministara Saveta Evrope preduzme mere za primenu u rezolucijama usvojenih evropskih (međunarodnih) standarda, te da se i dalje nastavi sa istraživanjem načina za jačanje poštovanja medijskih standarda u pogledu slobode izražavanja i informisanja u praksi¹⁰. Pri tome je ponovo istaknuto da su slobodni, nezavisni i raznovrsni mediji neophodni svakom demokratskom društvu, kao i njihova zaštita od različitih oblika i vidova uticaja i ometanja u skladu sa članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda¹¹.

Sa tehnološkim razvojem promenio se iz temelja i način prikupljanja informacija, kreiranje sadržaja, kao i metodi kojima se sadržaj i informacije stavljaju na raspolaganje korisnicima ili se traže. Korisnici treba da imaju lak pristup i da utiču na kreiranje sadržaja sredstava masovnih komunikacija. To se odnosi i na sredstva masovnih komunikacija koja koriste raznovrsne komunikacione platforme, kako za postojeće, tako i za novorazvijene medije ili uporedljive usluge masovnih komunikacija ili informacionih usluga koje su slične medijskim¹². Odnosi između medija ili ostalih pružalaca medijskih usluga i korisnika ili potrošača dobijaju nove oblike i sadržaje zbog čega je nastala i potreba da se iznova analizira i

⁹ S.Milivojević, Informaciono društvo i medijska kultura, Godišnjak Fakulteta političkih nauka, Beograd, broj 2/2008. godine, str. 267-276.

¹⁰ A.Mirović, Javnost i mediji u uslovima razvijenog civilnog društva, Srpska politička misao, Beograd, broj 1-2/2006. godine, str. 197-212.

¹¹ J.Pešić, M.Pešić, Unapređivanje demokratskih kapaciteta medijske komunikacije i kritička analiza diskursa, Politička revija, Beograd, broj 4/2011. godine, str. 467-490.

¹² Z.Aracki, Mediji, globalizacija kulture i očuvanje identiteta, Kultura, Beograd, broj 132/2011. godine, str. 326-335.

razmotri pojam i uloga medija i njihove karakteristike kao oblika masovnih komunikacija putem štampe ili radiodifuznog emitovanja, a koji uključuje:

a) postojanje uređivačke odgovornosti (uključujući i krivičnu odgovornost koju u Republici Srbiji predviđa Krivični zakonik¹³ u čl. 38-41.) i

b) poštovanje etičkih standarda¹⁴.

U interesu zaštite prava na privatni život, potrebno je insistirati od svih zemalja, odnosno njihovih nadležnih organa da obrada ličnih podataka u novim komunikacionim i informacionim sredinama, a naročito na Internetu dobije poseban način zaštite od moguće povrede ili ugrožavanja. Naravno, sva ova pitanja moraju biti uređena na način da se očuva, pa čak i unapredi sloboda izražavanja i informisanja, kao i sloboda medija uopšte¹⁵. Step en ugroženosti slobode medija nije svuda i uvek na istom nivou. Pretnje po ovu slobodu mogu da proizađu iz kriznih situacija, kako u vezi sa terorizmom i ratom, tako i finansijskim nesigurnostima, kao i u vezi sa tehnološkim kretanjima i tržišnim uslovima koji utiču na položaj novinara u informacionom procesu¹⁶.

Na ministarskoj konferenciji u Rejkjaviku maja 2009. godine doneta je, između ostalih, i rezolucija: "Ka novom poimanju medija" u kojoj se već na prvom mestu ističe uloga (svrha) medija ili medijskih usluga masovne komunikacije. Ona ostaje nepromenjena, odnosno ona se i dalje sastoji u pružanju ili širenju informacija, analiza, komentara, mišljenja i razonode za široku javnost¹⁷. Osnovni medijski ciljevi se sastoje u¹⁸:

1) obezbeđivanju vesti, informacija ili pristupa informacijama,

¹³ Službeni glasnik Republike Srbije broj 85/2005. Ovaj Zakonik u trećoj glavi, petom odeljku pod naslovom: "Posebne odredbe o krivičnim delima učinjenim putem štampe i drugih sredstava javnog informisanja" određuje uslove odgovornosti za: 1) odgovornog urednika ili lica koje ga je zamenjivalo u vreme izvršenja krivičnog dela, 2) izdavača, 3) štampara i 4) proizvođača kompaktnih diskova, gramofonskih ploča, magnetofonskih traka i drugih auditivnih sredstava, filma za javno i privatno prikazivanje, dijapozitiva, video sredstava ili sličnih sredstava koja su namenjena širem krugu lica. Više: I.Simić, A.Trešnjev, Krivični zakonik sa kraćim komentarom, Beograd, 2010. godine, str. 42-44.

¹⁴ A.Stevanović, Medijska etika kao preduslov demokratičnosti društva, Singidunum revija, Beograd, broj 2/2011. godine, str. 198-203; M.Nikolić, Etika medija između lične, profesionalne i društvene odgovornosti, Kultura, Beograd, broj 127/2010. godine, str. 35-50.

¹⁵ Lj. Maširević, Mediji i društvena teorija, Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti, Beograd, broj 8-9/2005. godine, str. 301-310.

¹⁶ M.Pešić, Savremeni mediji i javnost, Politička revija, Beograd, broj 2-4/2007. g., str. 549-568.

¹⁷ S.Gajić, Mediji, identitet i prikazivanje društvene stvarnosti, Nova srpska politička misao, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 31-41.

¹⁸ Z.Jevtović, Z.Aracki, Medijski uticaji, političke elite i društvena moć u Srbiji početkom 21. veka, Nova srpska politička misao, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 69-91.

- 2) podsticaju javne debate ili oblikovanju javnog mnjenja,
- 3) doprinosu razvoju ili promovisanju specifičnih vrednosti,
- 4) zabavljanju ili stvaranju prihoda i
- 5) najčešće – kombinacija svih napred navedenih ciljeva.

Pri tome se insistira da sam sadržaj medija ili medijskih usluga masovne komunikacije proističe iz načina na koji se informacije prikupljaju i načina na koji se medijski sadržaj kreira, širi ili distribuira, traži, bira i prima. To zavisi od tehničkih razloga koji se odnose na korišćenje komunikacione platforme, kao i od predstavljanja sadržaja koji nudi percepciju pojačanog izbora i interakcije. Takve tendencije ili zahtevi novog doba traže dubinsku analizu pojmovnog shvatanja medija, uključujući kriterijume i pretpostavke na kojima je to shvatanje zasnovano¹⁹.

Kada su u pitanju tradicionalni mediji, samoregulacija bi trebalo da bude ključni element u obezbeđivanju postupanja u skladu sa standardima uz dužno poštovanje uređivačke nezavisnosti. Po potrebi, samoregulacija može da bude podržana koregulacijom²⁰. Kao oblik ometanja, regulacija bi trebalo da bude podložna ograničenjima i uslovima koje je utvrdila Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Tako član 10. ove Konvencije iz 1950. godine (koju je Republika Srbija ratifikovala tek 2003. godine) kaže da svako ima pravo na slobodu izražavanja.

Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice²¹. Medijski ili slični mehanizmi regulacije ili odgovornosti, bilo da su samoregulatorni ili koregulatorni ili, po potrebi, vođeni od strane države, moraju da budu delotvorni, transparentni, nezavisni i odgovorni. Savet Evrope trebalo bi da istraži mogućnost poboljšavanja funkcionisanja ovih mehanizama, a naročito kako unaprediti mogućnosti da pojedinci ili grupe koje smatraju da su njihova prava kršena od strane provajdera medijskih ili sličnih usluga, pristupe tim mehanizmima²².

Pristup u čijem je središtu čovek – pojedinac zahteva da im bude omogućeno da koriste svoje pravo na slobodno izražavanje i informisanje

¹⁹ D.Subotić, *Medijska polja odnosa sa javnošću u post(modernom) društvu*, Politička revija, Beograd, broj 9/2010. godine, str. 321-356.

²⁰ N.Tanasić, *Mediji i kultura – kako globalni procesi izigravaju sami sebe*, Nova srpska politička misao, Beograd, broj 1-2/2010. godine, str. 43-59.

²¹ Savet Evrope 1949-1996. godine, Dokumenti, Beograd, 1997. godine, str.23.

²² Z.Avramović, *Globalizacija i dezintegracija – kulturni, medijski i obrazovni aspekti*, Srpska politička misao, Beograd, broj 1/2010. godine, str.267-280.

i nove komunikacione usluge radi učestvovanja u društvenom, političkom, kulturnom i ekonomskom životu, i da to čine bez narušavanja ljudskog dostojanstva ili prava drugih²³. U obezbeđivanju ovakvog stanja u medijima, velika je uloga Saveta Evrope i njegovih kontrolnih mehanizama da prate, nadziru i kontrolišu kroz konsultacije i saradnju sa relevantnim zainteresovanim stranama obezbedi smernice, standarde i alate pružaocima medijskih i sličnih usluga masovne komunikacije. Na taj način se stvaraju uslovi da se pojedincima omogući da traže, kreiraju i šire informacije bez straha od kršenja sopstvenog ljudskog dostojanstva ili prava. A toga ne može da bude ukoliko u određenoj zemlji postoji "medijska nepismenost"²⁴.

Da bi mediji ostvarili jedan od svojih osnovnih ciljeva – tačna, blagovremena i kvalitetna informisanost građana o svim zbivanjima u zemlji i inostranstvu – potrebno je obezbediti pluralizam izvora informacija i medija i usluga sličnih medijskim²⁵. Posebno se u skladu sa ovim zahtevom ističe pravo pojedinca da njegova informisanost može da bude dovedena u pitanje, kao što i demokratske tekovine i poštovanje zakona (vladavina prava)²⁶ može da bude ugroženo²⁷:

- 1) negativnim i značajnim poremećajem tržišta usled medijske koncentracije,
- 2) nedostatkom raznovrsnosti i pluralizma,
- 3) putem manipulativnih poruka i novih oblika skladištenja sadržaja,
- 4) upravljanjem i prioritizacijom protoka sadržaja i
- 5) pristupom i ograničenim ili nepostojećim pristupom širokopojasnim uslugama.

Naročito je značajno za zaštitu ljudskih sloboda i prava, uspostavljanje i unapređenje demokratskih institucija vlasti i kvalitetnu primenu zakona²⁸ insistiranje Saveta Evrope na pravim, nezavisnim i adekvatno finansiranim

²³ Z.Kosjerina, Ka internet demokratiji – strategija za novomedijski aktivizam i neka njihova sociološka određenja, Kultura, Beograd, broj 127/2010. godine, str. 252-268.

²⁴ M.Nikolić, Budućnost srpskog medijskog prostora – kreativno vs komercijalno, Kultura, Beograd, broj 128/2010. godine, str. 144-160.

²⁵ J.Vučković, Ljudska prava i mediji, Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, broj 55/2010. godine, str.155-170.

²⁶ L.J.Bačević, Medij kao sredstvo političke kulture, Sociološki pregled, Beograd, broj 1/1995. godine, str. 97-106.

²⁷ R.Udovičić, Međunarodni trendovi i kreiranje svesti, Kultura, Beograd, broj 132/2011. godine, str. 226-248.

²⁸ R.Veljanovski, Mediji i država u tranziciji, Godišnjak Fakulteta političkih nauka, Beograd, broj 3/2009. godine, str.363-378.

medijskim javnim servisima²⁹. Istina, još uvek sve zemlje članice ove regionalne organizacije nemaju takve medijske javne servise koji su sposobni da privuku sve segmente društva i doprinesu punom učešću ljudi u političkom, društvenom i kulturnom životu. Ali ih to ne sprečava da rade u cilju uspostavljanja ovakvih medijskih servisa³⁰.

MEDIJI U BORBI PROTIV TERORIZMA

Poslednja rezolucija koja je doneta na ministarskoj konferenciji u Rejkjaviku maja 2009. godine odnosi se na ulogu medija u sprečavanju i suzbijanju jednog od danas najopasnijih oblika kriminalnog ponašanja pojedinaca i grupa, koji ne poznaje granice među zemljama i kontinentima – terorizma. Pri tome je konstatovano da terorizam ima opasan i razarajući uticaj na ljudska prava i slobode. To se ne odnosi samo na pravo na život, već i na korpus drugih osnovnih ljudskih prava i sloboda čija se zaštita nalazi na listi prioriteta u pogledu zaštite od strane Saveta Evrope. Terorizam ne predstavlja pretnju samo pojedincu i njegovim dobrima, već i značajnu pretnju državi, demokratiji i vladavini prava, ali i međunarodnoj zajednici u celini.

Sloboda izražavanja i informisanja je tako neprestano pod rizikom da postane žrtva bilo terorizma zbog klime straha koju terorizam nosi sa sobom ili može da stvori ili kao prateća pojava nacionalnih zakonodavstava ili pojedinih ili svih mera u oblasti borbe protiv terorizma. To je dvostruki uspeh za teroriste. Stoga, sloboda izražavanja i informisanja, s jedne strane predstavlja bitan deo vrednosti koje terorizam želi da uništi, a s druge strane, ona je nužna za efikasnu borbu protiv terorizma. Tako ljudi širom planete imaju pravo da budu blagovremeno, istinito i potpuno informisani o svim izvedenim terorističkim napadima bilo gde u svetu, kao i o delovanju nadležnih organa u zemljama-žrtvama u borbi protiv terorista. Međutim, ova sloboda izražavanja nije apsolutna i neograničena. Naime, postoje brojni slučajevi u kojima bi bilo neprikladno da mediji odmah prenose određene informacije radi:

- a) sprečavanja terorizma,
- b) zaštite žrtava,

²⁹ T.Borovica, S.Kostović, Savremeni mediji u funkciji obrazovne revolucije, Kultura, Beograd, broj 133/2011. godine, str. 370-381.

³⁰ M.Radojković, Prilog raspravi o nezavisnim medijima, Zbornik Matice srpske za društvene nauke, Novi Sad, broj 100/1996. godine, str.255-274.

c) u interesu pokrenute istrage ili

d) zaštite sprovođenja pravde.

To iziskuje uvažavanje profesionalnih standarda i odgovornosti svih poslenika u medijskom sistemu³¹. Međutim, samo izveštavanje o terorizmu ne može se poistovetiti sa podržavanjem terorizma. Takođe je legitimno vođenje otvorenog dijaloga i javne debate o uzrocima terorizma ili političkim pitanjima u vezi sa tim. Zbog brojnih zloupotreba u vezi sa ulogom medija u izveštavanju o pripremanim ili izvedenim terorističkim aktivnostima, Savet Evrope je ukazao na brojne pojave nepotrebno i neosnovanog ograničavanja pristupa medijskih profesionalaca informacijama o događajima, ometanje njihovog prava na privatnost (kako kod kuće, tako i u službenim prostorijama) i komuniciranje i prava na zaštitu novinarskih izvora.

Stoga je takođe Savet Evrope istakao da se ovakva ograničenja, iz razloga efikasnosti borbe protiv terorizma, ponekad primenjuju bez pravne osnove u skladu sa standardima Saveta Evrope što bi trebalo smanjiti na minimum, ako nije moguće njihovo potpuno isključivanje. Tako je Komitet ministara Saveta Evrope usvojio više standarda koji su predviđeni da zemljama članicama budu od pomoći u tom pogledu. Ovi standardi su sadržani u sledećim međunarodnim dokumentima:

1) Smernice o ljudskim pravima i borbi protiv terorizma od 11. jula 2002. godine,

2) Deklaracija o slobodi izražavanja i informisanja u medijima u kontekstu borbe protiv terorizma od 2. marta 2005. godine i

3) Smernice o zaštiti slobode izražavanja i informisanja u vreme krize od 26. septembra 2007. godine.

Iz navedenih međunarodnih dokumenata se može zaključiti da svako mešanje u slobodu izražavanja i informisanja treba da bude precizno uređeno zakonom. Naravno, ova vrsta medijske slobode treba da predstavlja adekvatan i srazmeran odgovor države na društvenu potrebu sprečavanja i suzbijanja terorizma i srodnih društveno opasnih delatnosti u nacionalnim i međunarodnim okvirima. To znači da se sloboda izražavanja i informisanja može ograničiti samo u slučajevima koji se odnose na izuzetke koji su predviđeni članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i to prema tumačenju Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu.

³¹ B.Jokić, Mas mediji i kritičko promišljanje društvenih pojava, Kultura, Beograd, broj 133/2011. godine, str. 212-223.

No, u teoriji ima shvatanja koji izražavaju sve veću zabrinutost da je u nekim slučajevima anti-terorističko zakonodavstvo preširoko postavljeno u pogledu vrste i karaktera mera, odnosno njihovog trajanja i uslova za primenu. Takođe se ističe da ovo zakonodavstvo ne definiše dovoljno jasno i precizno granice delovanja i mešanja državne vlasti u ograničenje ili oduzimanje sloboda i prava drugih lica, pa i u njihovo pravo na izražavanje i informisanje ili pak da takvom anti-terorističkom zakonodavstvu nedostaju dovoljno precizne i zakonite procedure i garancije u vezi sa sprečavanjem eventualnih zloupotreba u ovom domenu.

U pogledu uloge i značaja medija u savremenom društvu na početku trećeg milenijuma sve češće se mogu čuti i zagovornici shvatanja o zabrinutosti zbog neprikladnog ograničavanja pristupa medijskih profesionalaca različitim informacijama i njihovim izvorima, ometanje njihovog prava na privatnost (bilo u privatnim ili službenim, radnim prostorijama) i komunikacije, odnosno prava na zaštitu tajnosti novinarskih (medijskih) izvora. Ova zabrinutost je sve više izražena i zbog neprikladnog, neodmerenog, pa čak i neretko senzacionalističkog izveštavanja o terorističkim aktivnostima pojedinaca ili grupa, s jedne strane, odnosno sa aspekta neprikladnih ograničenja medijskog izveštavanja, komentarisanja i davanja mišljenja o "zabranjenim" organizacijama, s druge strane. Ovakva ograničenja, zaključuju ovi autori, bi mogla da dovedu do suprotnog efekta i to najčešće u oblasti zaštite prava na slobodu izražavanja i informisanja.

Kada se analizira anti-terorističko zakonodavstvo i zaštita i obezbeđenje osnovnih ljudskih sloboda i prava, posebno se ističe da se brojna ograničenja sa aspekta slobode izražavanja i informisanja neretko primenjuju iz "razloga borbe protiv terorizma" i to bez pravne osnove u skladu sa standardima Saveta Evrope. Stoga je naročito značajno da se pristupanjem Konvenciji Saveta Evrope o suzbijanju terorizma³² iz 1977. godine u pojedinim nacionalnim krivičnim zakonodavstvima propiše kriminalizacija pojedinih radnji krivičnih dela, kao i njihova skladna primena u smislu člana 12. ove Konvencije.

Na taj način bi se smanjio rizik od brojnih negativnih ograničenja na medijske slobode primenom anti-terorističkih mera. Ovome treba dodati i zalaganje da se pronadu najefikasniji načini za sprečavanje zloupotreba kod medijskog izveštavanja budući da, s jedne strane, neistinite informacije i vesti brzo zastarevaju zbog tehničko-tehnoloških karakteristika savremenih

³² Ovu Konvenciju je naša država ratifikovala 2001. godine (Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori broj 10/2001).

medija gde jedne vesti sustižu druge, i, s druge strane, da su pravni lekovi u odgovarajućih sudskim postupcima često neadekvatni i neblagovremeni, pa time i nepravični.

Donošenjem citirane rezolucije koja je doneta na ministarskoj konferenciji u Rejkjaviku Savet Evrope je posebno istakao:

1. privrženost slobodi izražavanja i informisanja koji su definisani u članu 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i to prema tumačenju i sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava,
2. nastavak i intenziviranje saradnje i zalaganja za efikasnu zaštitu, zakonski i u praksi prava na slobodu izražavanja i informisanja uz primenu energičnih mera protiv terorizma,
3. potrebu da se redovno rediviraju nacionalna zakonodavstva i praksa kako bi se obezbedilo da svaki uticaj mera protiv terorizma na pravo izražavanja i informisanja bude u skladu sa standardima Saveta Evrope sa posebnim osvrtom na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava³³,
4. značaj obuke u duhu standarda Saveta Evrope za pripadnike pravosudnih organa i organa reda (policije) koji su uključeni u primenu mera za sprečavanje i suzbijanje terorizma,
5. obavezu da pomogne pojedinim državama članicama kada one to zatraže u sprovođenju anti-terorističke politike i
6. ulogu medija na obuku svog osoblja o pravima, obavezama i odgovornostima u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom protiv terorizma, ali i sa standardima Saveta Evrope u vezi sa slobodama izražavanja i informisanja.

ZAKLJUČAK

Usvajanjem Političke deklaracije, više rezolucija i Akcionog plana MCM (2009) 011 na prvoj konferenciji ministara nadležnih za medije i nove komunikacione usluge u zemljama članicama Saveta Evrope maja 2009. godine u Rejkjaviku uspostavljen je sistem evropskih standarda – koji propagiraju novu ulogu medija na početku trećeg milenijuma. Ti standardi obavezuju sve zemlje – članice Saveta Evrope (pa time i Republiku Srbiju).

³³ Delegacija Ruske federacije je prilikom glasanja istakla uzdržanost u vezi sa ovim zahtevom Saveta Evrope, sa razloga da vlasti Ruske federacije u oblasti medija i mas-komunikacija nisu u potpunosti nadležne za primenu ovih rešenja.

Ovaj koncept promovisanja svesti, razumevanja, pomirenja i tolerancije, kao i sprečavanje konflikata bilo koje vrste i postizanje čvrste integracije i kohezije u svakom društvu je, zapravo, uspostavljen na trećem samitu šefova država ili vlada zemalja članica Saveta Evrope iz 2005. godine.

Na ovaj su način postavljeni temelji za novu ulogu medija na početku trećeg milenijuma. Sve aktivnosti Saveta Evrope u vezi sa slobodom medija i njihovom ulogom u savremenom društvu vodi i usmerava poseban organ - Upravni komitet za masovne medije. Njegov je zadatak da se brine o uspostavljanju slobodnih, nezavisnih i pluralističkih nastrojenih sredstava komunikacija u pojedinim zemljama članicama. Tome posebno doprinosi i usvojena Deklaracija o slobodi izražavanja i informisanja.

Poslednja usvojena rezolucija u Rejkjaviku se odnosi na novu ulogu medija u sprečavanju i suzbijanju jednog od danas najopasnijih oblika kriminalnog ponašanja pojedinaca i grupa, koji ne poznaje granice među zemljama i kontinentima – terorizma. Shvatajući opasnost od različitih oblika i vidova ispoljavanja terorističkih aktivnosti u kojima najčešće stradaju nevini ljudi, doneta je posebna rezolucija pod nazivom: "Razvoj zakonodavstva zemalja članica Saveta Evrope u oblasti borbe protiv terorizma i njihov uticaj na slobodu izražavanja i informisanja".

Pri tome je konstatovano da terorizam ima opasan i razarajući uticaj na ljudska prava i slobode. To se ne odnosi samo na pravo na život, već i na korpus drugih osnovnih ljudskih prava i sloboda čija se zaštita nalazi na listi prioriteta u pogledu zaštite od strane Saveta Evrope. Terorizam ne predstavlja pretnju samo pojedincu i njegovim dobrima, već i značajnu pretnju državi, demokratiji i vladavini prava, ali i međunarodnoj zajednici u celini.

Savet Evrope je istakao da se ovakva ograničenja, iz razloga efikasnosti borbe protiv terorizma, ponekad primenjuju bez pravne osnove u skladu sa standardima Saveta Evrope što bi trebalo smanjiti na minimum, ako nije moguće njihovo potpuno isključivanje. Tako je Komitet ministara Saveta Evrope usvojio više standarda koji su predviđeni da zemljama članicama budu od pomoći u tom pogledu. Iz navedenih međunarodnih dokumenata se može zaključiti da svako mešanje u slobodu izražavanja i informisanja treba da bude precizno uređeno zakonom.

Naravno, ova vrsta medijske slobode treba da predstavlja adekvatan i srazmeran odgovor države na društvenu potrebu sprečavanja i suzbijanja terorizma i srodnih društveno opasnih delatnosti u nacionalnim i međunarodnim okvirima. To znači da se sloboda izražavanja i informisanja može ograničiti samo u slučajevima koji se odnose na izuzetke koji su

predviđeni članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i to prema tumačenju Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu.

U teoriji ima shvatanja koji izražavaju sve veću zabrinutost da je u nekim slučajevima anto-terorističko zakonodavstvo preširoko postavljeno u pogledu vrste i karaktera mera, odnosno njihovog trajanja i uslova za primenu. Takođe se ističe da ovo zakonodavstvo ne definiše dovoljno jasno i precizno granice delovanja i mešanja državne vlasti u ograničenje ili oduzimanje sloboda i prava drugih lica, pa i u njihovo pravo na izražavanje i informisanje ili da takvom anti-terorističkom zakonodavstvu nedostaju dovoljno precizne i zakonite procedure i garancije u vezi sa sprečavanjem eventualnih zloupotreba u ovom domenu.

LITERATURA

- (1) Janev, I. (2008) *Međunarodne organizacije i integracije*, Beograd.
- (2) Savet Evrope 1949-1996. godine. Dokumenti, Beograd, 1997.
- (3) Simić, I. & Trešnjev A. (2010) *Krivični zakonik sa kraćim komentarem*, Beograd.

THE ROLE OF THE MEDIA IN COMBATTING TERRORISM AND EUROPEAN STANDARDS

The first Conference of Ministers in charge of the media and new communication services in member states of the Council of Europe took place in Reykjavik (Iceland) at the end of May 2009. On that occasion, one political declaration and several resolutions MCM (2009) 011 were adopted. In this way, grounds were set for the new role of the media at the beginning of the third millennium. Standards set in this manner oblige all member states of the Council of Europe, including the Republic of Serbia. This concept of promoting awareness, comprehension, peace and tolerance, as well as the preventing any kind of conflicts and achieving stable integration and cohesion in every society, was actually established in 2005 on the Third Summit of Heads of State and Government of Council of Europe Member States. These established goals were confirmed later in the same year in the Faro Declaration on the Council of Europe's Strategy for Developing Intercultural Dialogue, adopted by Member States' Ministers of Culture. Just like the traditional media, new providers of mass communication services that are similar to the media (electronic media, internet and other forms of computer and internet technologies) are

supposed to support the improvement and the respect of fundamental human and social values. New modalities of creating the contents, the expression, the seeking and the dissemination of information in the sphere of mass communication may enhance but, at the same time, challenge fundamental rights and freedoms. Existing media standards that were developed for traditional forms of mass communication can also be applied on new services and on the providers of new media services (including their rights, duties and responsibilities).

KEY WORDS: international acts / media / standards / terrorism / keeping down